

ALTAFULLA I LA GUERRA GRAN (1793-1795)

1. L'ALTAFULLA DE LA GUERRA GRAN

A onze quilòmetres de Tarragona, damunt d'un turó que s'aixeca 52 metres sobre el nivell de la Mediterrània, i bastida entorn del castell senyorial i de l'església parroquial, es troba Altafulla.

Als anys que ens ocupen (1793-1795) la vila assolia la plenitud després de tot un segle d'auge biològic i econòmic al qual encara actualment deu la seva fisonomia car, a més de l'església parroquial de Sant Martí i de l'ermita de Sant Antoni, són del segle XVIII el 86 per 100 dels seus edificis¹.

Administrativament integrada dins el Corregiment de Tarragona, d'ençà de la Reial Cèdula de Felip V del 25 de novembre de 1716², formava part del partit de la capital corregimental.

No obstant pertànyer Altafulla al marquesat de Tamarit³ les càrregues jurisdiccionals dels prop de dos milers d'altafullencs no eren excessivament oneroses a les darreries del set-cents ja que en el decurs dels segles els vilatans havien sabut fer-se concedir dels seus senyors exempcions i privilegis tant a títol col·lectiu com individual. Aquesta important circumstància, afegida a la favorable situació geogràfica i al fet de viure la població a cavall de la terra i del mar, afavorí el que la propietat estigués repartida; eren nombroses les famílies econòmicament fortes, i el mateix fet facilità el desenvolupament d'una dinàmica classe comercial que, al costat de la petita noblesa terratinent i

1. Naturalment en aquest percentatge no entren els bastits darrerament a impuls de l'auge turístic.

2. Conjuntament amb Vilanova i la Geltrú, Cubelles, Cunit, Calafell, Creixell, Clarà, Torredembarra i Tamarit.

3. Als anys de la Guerra Gran el senyor d'Altafulla era Joan de Montserrat, olim de Suelves, sisè marquès de Tamarit.

secundada per l'actiu artesanat local, aconseguí l'administració i direcció de la vida municipal ⁴.

A la societat rural d'Altafulla poc l'afectaren els esdeveniments revolucionaris de França ans de la Guerra Gran, car, tant per causa de les mesures neutralitzadores del govern de Madrid, tendents a mantenir la població en la ignorància del que passava ⁵, com per l'escassa o nul·la propaganda revolucionària que els arribà ⁶, els altafullencs passaren els primers anys de la revolució francesa sense percebre-se'n. No serà fins que els caigui al damunt l'onada dels emigrants que s'adonaran que quelcom succeïa a l'altra banda dels Pirineus però aleshores les seves reaccions foren, més que revolucionàries, antirrevolucionàries, i fins i tot antifranceses; altra cosa no es podia esperar quan el científic Antoni de Martí i Franquès, per altra banda el fill més il·lustrat de la vila, que es relacionava amb els homes de ciència de França, era absolutament refractari a altres idees político-socials que no fossin les de l'Antic Règim.

2. LES CAMPANYES MILITARS

La Convenció francesa declarà la guerra al rei d'Espanya el 7 de març de 1793. Carles IV, aconsellat per Godoy i rebutjant l'oposició del comte d'Aranda, contradecarà la guerra a França per Cèdula donada a Aranjuez el 23 de març de 1793 i publicada a Barcelona el 4 d'abril.

El pla de la lluita preveia la invasió del Rosselló per un exèrcit situat a Catalunya al temps que eren guardades les fronteres de Navarra, País Basc i Aragó. Per dur-lo a terme foren constituïts tres cossos d'exèrcit; el pimer a Navarra i Guipúscoa a les ordres del general Ventura Caro; el segon, sota la direcció del príncep de Castelfranco, al Pirineu aragonès; i el tercer, comandat pel capità general Antonio Ricardos i Carrillo de Albornoz, al Principat ⁷.

Les hostilitats, per part de l'exèrcit espanyol a la ratlla oriental, començaren el 17 d'abril quan, responent a la crida dels veïns de la

4. S. ROVIRA, *Comercio catalán setecentista: Los comerciantes de Altafulla en la segunda mitad del siglo XVIII*. Tesi de Llicenciatura inèdita, llegida a la Facultat de Geografia i Història de Barcelona el mes de juliol de 1974.

5. R. HERR, *España y la revolución del siglo XVIII*, Madrid, 1971, pp. 197 i ss.

6. Pel que respecta a la propaganda revolucionària al Camp de Tarragona vegi's JOSEP M.ª RECASENS, *El Corregimiento de Tarragona en el último tercio del siglo XVIII*, Tarragona, 1963, pp. 165 i ss.

7. M. LAFUENTE, *Historia general de España*, XV, Barcelona, 1889, p. 207.

vila fronterera de Sant Llorenç de Cerdans, les forces de Ricardos creuaren la frontera i foren rebudes com a llibertadores ⁸.

Als soldats del Capità General de Catalunya no els fou difícil avançar pel Rosselló, el Conflent i el Vallespir i, malgrat que el general francès Dagobert contraatacà i àdhuc arribà a ocupar Puigcerdà, la balança s'inclinà positivament del costat espanyol. Així, a mitjan agost, quasi tot el Rosselló, a excepció de Perpinyà, era en poder de les tropes d'Antonio Ricardos el qual, d'haver disposat de més homes i de més coratge, també hagués pogut prendre la capital ⁹. La campanya espanyola del 93 es completà amb la victòria de Trullars i la presa de Banyuls, Cotlliure i Portvendres, darrera el qual l'exèrcit s'installa al Voló per hivernar.

Judicada necessària la continuació de la guerra per Carles IV i els seus consellers, a excepció del comte d'Aranda que novament s'hi oposà i per això fou desterrat, foren cridats a Aranjuez els generals en cap dels tres exèrcits ¹⁰ per tractar la prossecució dels combats els quals, manats pel Rei i el seu Consell, s'iniciaren amb el mal auguri de la mort del general Ricardos ¹¹.

Per substituir Ricardos fou nomenat el comte de O'Reilly però com que morí abans d'arribar a Catalunya, el comandament de l'exèrcit recaigué en Luis de Carvajal i Bargas, comte de la Unió, excellent soldat però mitjà capitost segons Thiers ¹².

A la campanya del 94 els exèrcits espanyols no trobaren la mediocre i mal equipada tropa francesa del 93, ans tot el contrari, ja que el Gran Comitè de Salut Pública sabé prendre les mesures adequades per a fer variar la sort de la contesa concentrant al Rosselló forces veteranes vingudes del siti de Toló i del Migdia de França, per tal d'enfrontar-les a l'exèrcit espanyol que, a més de tenir delmats els seus quadres per les malalties, es trobava «con poca gente y ésa nada a propósito para el servicio de tropas de línea, por haber acostumbrado al soldado al servicio de tropas ligeras a la manera de los migueletes» ¹³.

El general en cap francès Dugommier, prenent la iniciativa, trencà,

8. F. SOLDEVILA, *Història de Catalunya*, Barcelona, 1963, p. 1248.

9. M. A. THIERS, *Historia de la Revolución de Francia*, II, Barcelona, 1836, p. 286.

10. L'11 de febrer de 1794 el general Ricardos passà per Tarragona, la qual cosa equival a dir per Altafulla, camí del Real Sitio de Aranjuez. Cfr. Emili Morera, *Tarragona cristiana*, V, Tarragona, 1959, p. 185.

11. S'esdevingué el 13 de març de 1794.

12. M. A. THIERS, *op. cit.*, III, pp. 558 i s.

13. Memòria del comte d'Aranda citada per Andrés Muriel en *Historia de Carlos IV*, CXIV, B.A.E., Madrid, 1959, p. 201.

a darrers d'abril, la línia espanyola del Voló, ocupant els colls del Portell i del Portus, infligint a les tropes del comte de la Unió la pèrdua «de tota la artilleria que teniam an la línea, equipatges, municions, pertretxos i viures, de manera que fou precís desocupar en un instant tota aquella part del territori francès que havian ocupat los nostres en lo decurs del any 1793 y guañat ab molta sanc»¹⁴. La batalla del Voló significà per a les forces de Carles IV l'abandó de bona part del Rosselló i, després de la pèrdua del fort de Bellaguarda, darrer bastió espanyol als comtats, la invasió de Catalunya.

En el mes de novembre tingueren lloc els combats més forts de tota la guerra; hi moriren els generalíssims francès i espanyol, Dugommier i la Unió, significant la del darrer, que «valia por diez mil» segons l'apreciació de l'arquebisbe Armanyà de Tarragona¹⁵, la desbandada general de les tropes espanyoles fins a l'extrem d'arribar a rete's el castell de Sant Ferran de Figueres sense disparar un sol tret.

La vergonyosa capitulació de la fortalesa figuerenca senyalà la fi de la resistència organitzada i amb ella un greu perill d'invasió general planà sobre el Principat car l'exèrcit en retirada havia perdut tota força combativa i els catalans no «s'estaven de dir que tot ell estava venut a l'enemic»¹⁶.

Aleshores un ambient de desconfiança inundà la terra catalana, arribant també a les contrades d'Altafulla; en són testimonis la narració que el canonge doctoral del capítol tarragoní, Rafael Vila, deixà escrita en el llibre de notes dels canonges doctorals i que diu:

«Lo que consumà la desgràcia d'aquest Principat fou la pèrdua de la nova línia y campament que se habia format a poca distància de la Junquera. Lo cometeren los contraris als 17 setembre de 1794 y en aquella funció se perdé ja lo costat esquerra y encara que de aquest succès se podia formar mal pronòstic per tota la línia, a fi de retirar-la oportunament, cregueren ab tot los nostres que encara podian resistir y no mugueren res; però ben prompte se desengañaren de aquest error. Lo dia 20 immediat investiren altra vegada los contraris ab major bravura, y despues de una molt reñida funció tingueren los nostres que retirar apresuradament y ab desordre abandonant tota la línia artillera, municions, viures, pertretxos y equipatges, de manera que en aquesta

14. ACT=(Arxiu del Capítol de Tarragona), segon llibre de «Rebus Gestis Ecclesia» (1782-1862), f. 86.

15. F. ARMANYÀ, *Pastorales*, Tarragona, 1794, II, p. 150.

16. R. TÀSIS, *La Revolució Francesa i Catalunya*, Barcelona, 1962, p. 49.

desgraciada funció perderen més de cent canons de gros calibre. La tropa desalentada y sens coratge se dispersà per diferents costats reunintse per últim en Gerona y a mesura que los enemics anaban internatse se difundia lo terror y lo espant en los pobles vehins, lo llanto, lo desconsol, era lo que se percibia en tota aquella comarca. Y arribà a tant la consternació que fins ocupà los ànimos de la numerosa guarnició del castell de Figueras. Intimaren los contraris la rendició, y no obstant de estar ben montat, ben pervingut de viures y pertretxos, no obstant de tenir una guarnició numerosa de set o vuit mil homes, no obstant de ser un castell de tant respecte com se deixa de veurer capàs de resistir un siti molt prolongat, feu la guarnició la gallinada de entregarse a la primera intimació sense sufrir ni disparar una sola bala, podentse dir sens exageració quella famosa fortalesa, obra de la magnificència Española se entregà verge en poder dels enemics y tota la guarnició presonera de guerra, y tots los efectes y tresors que eran de la major consideració també en poder seu, fent ab aquesta conducta un afront a la nació Española»¹⁷;

i les preguntes que, en la seva pastoral del 13 de desembre, es féu l'arquebisbe Armanyà:

«¿Y cómo se rindió? ¿Con qué sitio; con qué bloqueo; con qué fuerzas? No puedo pensarlo sin asombro, ni decirlo sin rubor»¹⁸.

En aquells moments difícils la iniciativa sortí de la ciutat de Manresa ja que els seus Ajuntament i Junta de Sometent es dirigien al governador interí, marquès de las Amarillas, i als altres ajuntaments del Principat, proposant la celebració d'una assemblea de representants de tots els corregiments i partits de Catalunya a Barcelona per tractar la situació¹⁹.

L'Assemblea, constituïda per 55 diputats, obrí les sessions el 24 de desembre de 1794 sota la presidència del marquès de Baños, romanent a Barcelona fins l'11 de gener en què passà a Girona, i restà aleshores presidida pel capità general José de Urrutia, on estigué reunida del 18 al 25 de gener. Entre les resolucions de l'Assemblea destaquen la formació d'un cos de voluntaris, amb el nom de terços de Catalunya,

17. ACT. Segon llibre de «Rebus Gestis Ecclesia», f. 91.

18. F. ARMANYÀ, *op. cit.*, II, pp. 150 i s.

19. AHPT=(Arxiu Històric Provincial de Tarragona). Actes de l'Ajuntament de Tarragona, any 1794, doc. 264.

que seria comandat pel mariscal de camp Joan Miquel Vives, i la creació d'un fons pecuniari aportat i mantingut per la Província.

La campanya de l'any 1795 començà amb la pèrdua de Roses ²⁰; amb tot, el temps guanyat per l'heroica resistència de la plaça, permeté a l'exèrcit i als miquelets espanyols recuperar-se de llur prostració i establir la línia defensiva del Fluvià que, en no poder ésser forçada per l'exèrcit republicà, salvà Catalunya de la invasió general.

Les darreres batalles de la Guerra Gran foren la de Pontós —26 de maig— i la de Fluvià —14 de juny— ambdues favorables a les armes espanyoles que, en el mes de juliol, recuperaren Puigcerdà, netejaren la Cerdanya de francesos i bloquejaren Roses.

La fi dels combats la marcà la pau firmada a Basilea, el 22 de juliol de 1795 i ratificada el 1er d'agost, per la qual «se recobraren totas las possessions, terras, vilas, castells y ciutats que durant la guerra nos havian ocupat los enemics, evitant aixis lo gran derramament de sanc que hauria ocasionat la continuació de ella, sens altres dañs que se haurian experimentat, de que resultà que se desferen los cosos de micallets y altre gent armada que se havian alsat. Los expatriats se restituiren a sas casas, cessaren los gastos que portaba la manutenció de tanta gent. Los que anaban divagant per diferents parts de la Província recobraren també sa dolsa pàtria, sos béns, sos domicilis y sa quietut domèstica, y al país se restituí la pau, la tranquilitat, la vida feliz» ²¹.

3. L'ACEPTACIO DE LA GUERRA

És indiscutible. Al començament la guerra contra la Convenció francesa fou acceptada amb entusiasme per la majoria dels habitants d'Altafulla donat que, per llurs adhesions al tron i a l'altar, estaven mal preparats per a aprovar els fets de França, sobretot quan la Revolució havia tingut l'atreuiment de donar mort a un rei. A més els altafullencs, com la resta dels catalans, sentien d'antic animadversió contra el francès. Per altra banda els nombrosos emigrats francesos, Pere Nicolau Chantreau dirà «que toute la Gascogne était à Tarragone» ²², amb llur presència i conducta no facilitaven l'acceptació del francès, tant més quan molts d'ells, artesans i homes d'ofici, es pres-taven a treballar per poc sou i, sovint, eren més traçuts o més artistes

20. Va ser assetjada del 28 de novembre de 1794 fins el 3 de febrer de 1795.

21. ACT. Segon llibre de «Rebus Gestis Ecclesia», f. 96.

22. P. N. CHANTREAU, *Lettres d'un zelateur d'Allemagne a Barcelone*, citat per F. SOLDEVILA a la pàgina 1238 de la seva Història de Catalunya.

que els naturals²³. Com tampoc ho permetien els escrits de l'arquebisbe Armanyà que no veia llibertat a França sinó «esclavitud bajo mil tiranos»²⁴.

Tot plegat creà a la vila un ambient favorable a la confrontació amb el país veí, en la qual la majoria va veure una espècie de croada religiosa i monàrquica contra la Revolució i no pocs, principalment entre els comerciants, la possibilitat d'assolir la remissió del territori català seccionat pel Tractat dels Pirineus. Però aquest entusiasme inicial, per altra banda semblant a un foc d'ensenalls, estava ja molt minvat a les darreries de 1793, especialment perquè els avanços en territori francès eren del tot desproporcionats als sacrificis realitzats, i si bé la invasió del territori nacional en 1794 estimulà de nou l'entusiasme per la lluita, aquell no fou excessivament gran car com que la guerra era lluny de les seves llars, els altafullencs no sentiren, ni podien sentir-lo, el perill, amb la intensitat de la gent del nord de Catalunya per la qual cosa es van mantenir, durant tota la conflagració, dins d'un ambient de tebior davant el que passava a la frontera.

Al fet que els habitants d'Altafulla acceptessin, en principi, la guerra, i s'hi resignessin després, hi contribuí notablement llur prelat.

Francesc Armanyà, arquebisbe de Tarragona, portat per l'afany d'«excitar el zelo de los peligrases contra el bárbaro furor de aquella nación —França—»²⁵ escriví quatre pastorals²⁶ el contingut de les quals arribà als altafullencs per boca del seu rector mossèn Francesc Bru que de la trona estant els ho anà explicant tot i procurant obtenir el que desitjava l'ordinari. Així, en disposar el comte de la Unió la creació dels sometents, l'arquebisbe Armanyà ho aprovà immediatament, qualificant les disposicions del Capità General de sàvies, justes i plenes de moderació i prudència²⁷, al temps que declarava:

«No sólo me ofrezco á contribuir en la manutención de los buenos feligrases que van á pelear por Dios y por la patria, sinó también á cuidar en cuanto pueda del alivio de las familias, que por su muerte ó ausencia sientan mayor desamparo y extendiendo, como debo, la caridad á los que por los varios sucesos de la

23. Problema que es donà a Altafulla entre els sastres indígenes i un de francès que es prestava a fer el seu treball a preus més baixos que els dels seus col·legues.

24. F. ARMANYÀ, *Carta pastoral del ilustrísimo señor D. Fr. Francisco Armañá, arzobispo de Tarragona*, Madrid, 1793, citada per R. HERR a «Espania y la revolución del siglo XVIII», p. 255.

25. F. ARMANYÀ, *op. cit.*, II, p. 81.

26. Datades el maig de 1793 i el juny, agost i desembre de 1794.

27. F. ARMANYÀ, *op. cit.*, II, p. 124.

guerra pierdan en ella la vida, dispondré por ellos, á exemplo del citado Judas Macabeo, particulares oraciones que desde luego determino que á más de otras misas y sufragios se celebre un solemne aniversario en cada mes por todos los fieles patricios feligreses mios que mueran en la campaña»²⁸.

i quand la malfiança s'apoderà de l'ànim de la població, enfront els desastres militars, i la paraula traició començà a córrer de boca en boca, afeblint la confiança en l'exèrcit i en les autoritats, Armanyà donà nous estímuls als seus diocesans i en cara que també es preguntà, com ja hem apuntat, el per que de la pèrdua del castell de Figueres, no restà en el remuc del dubte i manifestà que:

«No queremos ni debemos precipitar el juicio sobre las causas de tan extraño suceso; porque no lo permiten las reglas de la prudencia y menos las de la christiana caridad»²⁹,

al temps que excitava els feligresos a continuar aportant llur col·laboració a l'empresa bèl·lica dient-los que «los enemigos realmente son feroces; su arrojo asombroso; los progresos de sus armas rapidísimos; pero no son invencibles; no han probado aún toda la firmeza española; no han experimentado toda la fuerza catalana; no se ha manifestado en ellos todo el valor, el desinterés, la estrecha unión que manifestó Cataluña en otros lances de menor apuro»³⁰.

4. CONTRIBUTIÓ VOLUNTÀRIA A LA GUERRA GRAN

Els estaments d'Altafulla contribuïren lliurement a l'Estat per al finançament de la contesa³¹ deixant-se portar, en fer-ho, pel clima favorable a l'aportació voluntària que les autoritats del Corregiment saberen crear.

L'arquebisbe Armanyà, per exemple, en la seva pastoral del començament de la guerra, no dubtà a exhortar l'arxidiòcesi al respecte, tot preguntant i dient que «... sabéis de la inviolable fidelidad, amor y sumisión a nuestros Reyes, es y ha sido en todos los tiempos el noble carácter de la Nación Española y que nadie lo ha manifestado mejor que los vecinos de esta Ciudad y Diócesis con su constante práctica

28. *Ibidem*, II, p. 125 i s.

29. *Ibidem*, II, p. 151.

30. *Ibidem*, II, p. 158.

31. Tenim proves documentals que ho feren els Martí d'Ardenya, els Gatell, el rector Bru, Ramon Grau, etz.

de todos los siglos... ¿Cuál será pues el buen católico, el buen patricio, el buen español que no arda en varios deseos de oponerse con todo conato al torrente impetuoso de tantos y tan graves males? El Rey, como amante padre, aplica a este importantísimo fin sus inocentes cuidados con todas las fuerzas y medios que están en su poder. Excita el fervor de sus fieles vasallos, no con soberano imperio sinó con paternales exhortaciones. No se vale de su Real autoridad obligando a todos sus súbditos capaces que tomen las armas. Atento siempre con el mayor afecto común de la Monarquía, no quiere apartar de los campos a los necesitados labradores, ni de la industria ni artes a sus profesores útiles. Aún con los demás no quiere usar de los medios coercitivos que se usaron en otros casos de menos urgencia. Quiere que sea el servicio voluntario y que sean también los donativos para los gastos indispensables de tan costosa guerra. ¿Qué mayor benignidad?»³².

En començar la guerra foren diversos els altafullencs que corregheren a allistar-se al Regiment de Voluntaris de Tarragona³³ que comandava el brigadier marquès de Castrillo i del qual n'era primer capità el tinent coronel Carles Gatell i Dalmau el qual, nat a Altafulla el mes d'abril de 1738, trobà la mort, el 6 de juliol de 1793, a l'hospital reial d'Argelers a causa de les ferides que rebé, la nit del 29 al 30 de juny de 1793, en l'expedició efectuada per tal de sorprendre el port d'Oriol. Un altre subjecte de la família Gatell enrolat al Regiment de Voluntaris de Tarragona, del qual arribà a ésser-ne capità de la quarta companyia, fou Josep Gatell i Martí, nebot del tinent coronel Carles Gatell, mort en combat el 5 de maig de 1795. Igualment pertanyia a la família Gatell, encara que per part de mare, Francesc Pinyol i Gatell que també serví com a voluntari al Regiment de Tarragona participant en tots els combats haguts al Rosselló, des de l'entrada a Sant Llorenç de Cerdans fins a la retirada d'Argelers, i entre altres capitostos tingué el seu oncle el tinent coronel Carles Gatell.

Els fets que, en iniciar-se el conflicte, fossin diversos els altafullencs que s'enrotllaren a l'exèrcit i que quan la primera lleva del sometent el contingent d'homes pogués ésser aportat a base de voluntaris, poden fer creure que un gran entusiasme i patriotisme mogué els homes d'Altafulla envers la guerra però, analitzada la situació de més a prop, es veu que foren altres fets els que provocaren tan bones disposicions.

32. A. OSSORIO, *El pensamiento político catalán en la Guerra contra la República francesa*, Madrid, 1913, p. 25.

33. S. ROVIRA, *El Regimiento de Voluntarios de Tarragona y la Familia Gatell (1793-1795)*, «Boletín de Información Municipal de la Ciudad de Tarragona», núm. 24, pp. 3 i s.

En el cas dels Gatell, nobles, hisendats i habituats a treure privilegis de la Corona per llurs donatius i serveis d'armes, no fou altra cosa que un intent d'aprofitar les campanyes contra la República francesa per ascendir en les seves carreres militars i procurar-se nous mèrits amb què poder augmentar l'expedient nobiliari de la família³⁴. Amb tot, i malgrat l'oportunisme de la seva conducta, no feren altra cosa que seguir la mentalitat de l'època; el mateix corregidor de Tarragona, Joan Cambiaso i Riu, no s'estigué de manifestar, per tal d'animar la gent a anar a la guerra, que «cuando las urgencias bélicas hacen necesario el servicio de las armas, aquellos que las sirven obtienen nuevos honores, si ya pertenecen a familias hidalgas, o logran el estado de nobleza si su categoría es la de labrador, comerciantes o hacendado»³⁵.

Respecte a la resta dels allistats es pot dir, amb paraules del comte d'Aranda, que molt bona part ho feren atrets «por inconsiderados enganchamientos que han pagado los que anhelaban que sus nombres viniesen en las Gacetas. Algunos se habrán movido también por las exhortaciones pastorales y por los agasajos cómicos de corregidores y ayuntamientos»³⁶ però també com a resultat de la misèria en què, a causa de la paralització del comerç i de la indústria que aleshores patí el Corregiment³⁷, restaren un gran nombre de menestrals i jornalers els quals, no trobant millor forma de fugir de la pobresa, s'enrotllaren a l'exèrcit cercant un sou fix³⁸.

5. ALTAFULLA I EL SOMETENT

El comte de la Unió, convençut que l'exèrcit regular no podria contenir l'avenç francès, recorregué al poble català per mitjà de la restauració de la típica institució del sometent que el primer Borbó havia suprimit.

L'organització del ressorgit sometent sortí de la instrucció del 6 de maig de 1794 adreçada pel Capità General als alcaldes i ajuntaments

34. Almenys els serveis, donacions i la sang vessada pels homes del llinatge eren fets constar a la informació de noblesa que davant la Cúria Reial i de Regalies de Tarragona va fer el cap de la família l'any 1795.

35. AHPT. Actes de l'Ajuntament de Tarragona, any 1795, doc. 45, art. 11.

36. A. MURIEL, *op. cit.*, p. 201.

37. J. M.ª RECASENS, *op. cit.*, p. 201.

38. Aquesta circumstància comportà que es pogués aixecar sense dificultats el primer reclutament del sometent.

dels corregiments de Catalunya³⁹. Per ella era manada la movilització dels catalans, d'edats compreses entre els 15 i els 60 anys, en proporció que variava segons les edats i la distància existent entre el lloc de residència i la frontera. Així, les comarques que distaven menys de 10 llegües havien d'allistar la meitat dels seus homes útils, compresos entre els 15 i els 40 anys, i la quarta part del inclosos entre els 40 i els 60 anys; al temps que els indrets allunyats 20 ó 30 llegües de la ratlla havien de fer el mateix respecte a la tercera part dels seus homes de 15 a 40 anys i a la sisena part dels de 40 a 60; mentre que les comarques apartades 40 o més llegües del limit amb França sols havien de movilitzar la quarta part del homes útils, entre els 15 i els 40 anys, i l'octava part dels compresos entre els 40 i els 60 anys.

Cap privilegi podia dispensar del servei de sometent. Sols quedaven exclosos els inútils, els qui exercien jurisdicció i els qui tenien càrrecs incompatibles amb el servei. Als de més de 40 anys se'ls permetia presentar llurs títols i eximir-se del serviment a canvi d'una prestació diària, fixada per l'autoritat competent, d'acord amb les seves rendes.

El pa i l'etapa del sometent quedaren a càrrec de l'Estat mentre que la soldada dels homes posats en peu de guerra restà damunt les respectives localitats, les quals l'afrontaren, el primer mes, a base dels donatius dels habitants més acabalats i, en els successius, del repartiment que els respectius ajuntaments feren entre els caps de casa a tenor dels béns i de la contribució cadastral de cada un. Sols restaren exempts de la contribució els simples jornalers, els artesans i els peons.

De fet el sometent no era altra cosa que la mobilització general dels catalans a expenses de llur propi país.

A Altafulla, per estar separada de la frontera per més de 40 llegües, la mesura afectà la quarta part dels homes compresos entre els 15 i els 40 anys i l'octava part dels inclosos entre els 40 i els 60 anys.

De l'organització teòrica dels sometent al corregiment de Tarragona foren ecarregats, a més del corregidor, marquès de Roben, els comissionats, pel comte de la Unión, marquès de Villed i comte de Darnius, i el Dr. Joan Gibert i Puig⁴⁰. Els organitzadors distribuïren, entre els pobles dels partits de Montblanc i Tarragona, un imprès, datat el 9 de juny de 1794, el qual, després d'afalagar els tarragonins,

39. *Instrucción para las Justicias y Ayuntamientos del Corregimiento de... Cuartel General de Figueras, 6 de mayo de 1794*. Imprès de quatre pàgines.

40. Respectivament regidor perpetu de Barcelona i advocat del Reial Consell.

contenia 24 articles explicatius de com havia d'organitzar-se el Corregiment per tal d'aconseguir l'efectiva mobilització del sometent ⁴¹.

Per tal de dur a bon fi les disposicions emanades de l'imprès del dia 9 de juny, fou constituïda a Tarragona una Junta general, presidida pel Corregidor, formada per sis eclesiàstics, designats per l'arquebisbe Armanyà; un regidor i un diputat, de l'ajuntament de la capital corregimental; un representant de la noblesa; un advocat; un hisendat; sis delegats dels vint cantons en què es dividí el Corregiment, i dos capitans del sometent ⁴².

La Junta general tingué cura de dividir el Corregiment en cantons, de nomenar els promotors i capitans, d'establir les juntes cantonals i locals, d'ordenar la confecció de les llistes dels homes útils per al sometent, de sortejar les lleves, de formar les companyies, de repartir la contribució per al sosteniment del sometent, així com molts altres detalls que resultaria prolix enumerar. En els tretze mesos que va estar en funcions ⁴³, la Junta general desenvolupà una tasca molt notable, mostrant en tot moment activitat, zel i entusiasme en procurar l'èxit de les missions que li estigueren encomanades.

5.1. *El cantó d'Altafulla*

La unitat administrativa del cantó d'Altafulla estigué constituïda pels pobles i llocs d'Altafulla, la Riera i Virgili, el Catllar, Torredembarra, Creixell, Clarà, Ferran, terme de Cocons, Tamarit, terme de Monnars, Quadra de Torrell, la Secuita, l'Argilaga i Montbuí ⁴⁴.

Com a promotors del cantó foren nomenats Joan de Suelves i Montserrat, sisè marquès de Tamarit, Antoni de Martí i Franquès, els dos

41. AMT=(Arxiu Municipal de Tarragona). Sometent, impresos.

42. Els membres de la Junta eren Pere Nolasc Plana, dignitat d'infermer, Manuel de las Fuentes, canonge i vicari general, Josep de Vilallonga, dignitat d'hospitaler, Félix Amat, canonge magistral, Jaume Amill, rector de Tarragona, i Francesc Bigas, prior del convent de Sant Domènec de Tarragona, com a vocals eclesiàstics; per part de l'Ajuntament de Tarragona figuraren el baró de les Cuatro Torres i Pere Valls; Plàcid de Montoliu representà la noblesa; Josep Gatell els advocats; Pere Ricard els hisendats; com a representants dels promotors foren elegits Josep de Bofarull, de Reus, Josep Antoni de Castellarnau, de Tarragona, Felip de Veciana, de Valls, Felip Aquiló, de Montblanc, Antoni Minguella de Blancafort, i Llorenç Magrinyà, de Falset; els capitans, per la seva banda, designaren Sinforià Bonifàs, del partit de Tarragona, i Pau Tomàs, del partit de Montblanch. Com a representants de la Junta general del Corregiment a la del Principat, establerta a Figueres, es nomenà Pau Miró i Joan Bofarull de Reus, Francesc Papiol de Vilanova i Josep Queraltó de Tarragona.

AMT. Sometents, I, actes de la junta general del 9 de juny i de les sessions del 10 i 18 de juny de 1794.

43. Fou dissolta el 8 de juliol de 1795.

44. AMT. Sometents, II, inútils i duplicats.

d'Altafulla, i Joan Gibert de Torredembarra; actuà de tresorer Joan Gatell i Dalmau, hisendat d'Altafulla⁴⁵, i de secretari Antoni Roquer que ho era de l'ajuntament de la vila.

Entre els promotors, que es reunien a Altafulla, la tasca principal correspongué a Antoni de Martí i Franquès⁴⁶ car la nominació del Marquès de Tamarit no passà d'ésser honorífica i l'actuació de Joan Gibert es mantingué sempre en un lloc molt secundari.

Les diverses obligacions dels promotors les podem resumir dient que consistien en assolir de les diferents juntes locals la màxima contribució al servei del sometent⁴⁷. Quant al tresorer del cantó, la seva comesa era constituïda per la custòdia dels cabdals que li lliuraven els pobles, per als oportuns pagaments i per a la rendició mensual de comptes a la Junta general⁴⁸.

A Altafulla, i al costat dels promotors cantonals, també figurava la Junta local constituïda per l'Ajuntament de la vila⁴⁹ i el rector, mossèn Francesc Bru, el qual, com a promotor nat que era de la defensa de la religió i de l'estat, fruïa del ple dret d'intervenció⁵⁰.

5.2. *La renúncia dels capitans*

La primera dificultat que es presentà als promotors del cantó d'Altafulla, va ésser la fallida dels tres primers individus elegits per a executar el càrrec de capità del cantó.

En qui primer pensà la Junta local d'Altafulla per a fer el paper

45. Era germà del tinent coronel Carles Gatell i Dalmau i pare del capità Josep Gatell i Martí.

46. Bona part dels oficis adreçats als promotors i Junta local d'Altafulla per la Junta general del corregiment li estant dirigits. Això no ens ha de sobtar car, entre els seus contemporanis, Antoni de Martí era tingut per home entenimentat i erudit essent una de les personalitats intel·lectuals més rellevants de l'època.

47. «Cada Promotor en su Cantón debe considerarse en los pueblos que le componen. Tendrá facultad de pedir al Justicia de cada pueblo, que llame á Junta siempre que lo considere oportuno: será de su cargo procurar que la Junta de cada pueblo de parte a la general de quanto ha acordado y sea conducente al servicio de Somatén; y asimismo por los medios posibles procurará que todos, según sus facultades, á más de la contribución que se exigirá con proporción á ellas, se esmeren de hacer donativos gratuitos a imitación de los que se están recogiendo en esta ciudad, y el resultado de todos ellos deberá remitirse á este Tesorero con arreglo a lo prevenido en el capítulo segundo».

AMT. Sometent. Impresos, «A los vecinos del corregimiento de Tarragona», art. 4.º.

48. AMT. Sometent, Impresos, «A los vecinos del corregimiento de Tarragona», arts. 18 i 20.

49. L'Ajuntament d'Altafulla de l'any 1794 el componien Ramon Alomà, alcalde; Jaume Baldrich, sotsalcalde; Jaume Pijoan Boireu, Josep Clot, Joan Esteve Soler i Andreu Ballester, regidors.

50. AMT. Sometents, II. «A los vecinos del corregimiento de Tarragona».

de capità de la companyia cantonal fou en Ramon de Moixó, convençuts com estaven que, per la seva condició d'oficial retirat dels Reials Exèrcits, acceptaria complagut la designació i seria l'home idoni per a menar al front la força cantonal; ara bé, l'interessat no era de la mateixa opinió, tal volta per la seva excessiva professionalitat, i fent valer totes les influències de què fruïa a Tarragona, aconseguí que la Junta corregimental anul·lés la disposició dels promotors d'Altafulla damunt la seva persona. Aleshores, els dirigents del cantó, i com a substitut, designaren el comerciant d'Altafulla Josep Capestany i Marquès al qual també va fer molt poca gràcia la decisió dels promotors i aprofitant —segons paraules de la seva esposa— «una flucció de ojos que le ha obligado a guardar cama ya días hace, y no ha estado a pique de perder un ojo, y tiene que pasar mucho tiempo para restablecerse de su dicha enfermedad, de forma que según juicio que le asiste no puede exponerse al aire de muchos días»⁵¹ també aconseguí ésser eximit per les autoritats de Tarragona.

Eliminats Ramon de Moixó i Josep Capestany per disposicions superiors, els promotors es veieren en la necessitat de fer una nova designació; aquest cop l'elecció recaigué damunt del també comerciant Ramon Grau i Font a qui, malgrat haver representat el cantó en la reunió de capitans celebrada a Tarragona el dia 18 de juny a les tres de la tarda i a casa del corregidor⁵², tampoc no satisfieia la perspectiva d'haver d'anar a lluitar, per la qual cosa, i com els dos anteriors, procurà deslliurar-se'n; com excusa, i després de manifestar l'honorat que es va sentir en ésser elegit per a la plaça de capità..., presentà un certificat mèdic de poca salut que, afegit al «don gratuito —de 200 lliures— en favor de los somatenes que en su día hizo el recurrente» i a l'amistat que el lligava amb el secretari, resultà suficient perquè la Junta general el dispensés de la funció de capità⁵³.

Les decisions de la Junta tarragonina no satisfieren gens la d'Altafulla que replicà dient que, al seu parer, la salut d'en Ramon Grau era «muy cabal y robusta para el expresado servicio —el de capità— respecto a la fatiga que se le ve hacer para el cuidado de su casa y negocio», mentre que, si bé era cert que Josep Capestany havia estat malalt de la vista ja es trobava «enteramente libre —de la malaltia—

51. AMT. Sometents, I, quadern núm. 32, recurs de Maria Capestany i Rius del 18 de juny de 1794.

52. AMT. Sometents, II, Papeles que se han de tener a mano.

53. AMT. Sometents, I, quadern núm. 32, ofici del 20 de juny de 1794.

y con suficiente robustez para este servicio»⁵⁴, en conseqüència i al cap d'uns dies, el tornà a nomenar capità del cantó, però de nou Josep Capestany sabé fer fracassar la constància que li tenien els seus conveïns presentant, aquest cop, a la Junta corregimental un certificat de l'alcalde de Casp en el qual es deia que estava domiciliat i registrat, pels efectes de la guerra, en aquella vila aragonesa⁵⁵.

No se'ls pot reproïxar a Grau i a Capestany, encara que sí a Ramon de Moixó, que intentessin, i ho assolissin, esquivar la indiscutible molèstia que representava posar-se al capdavant del sometent per anar a arriscar la vida quan l'exèrcit era incapaç de fer front a l'enemic i els militars de carrera —Ramon de Moixó— es deslliuraven del servei. A més, durant el temps que estiguessin en campanya haurien de desatendre llurs negocis amb el consegüent transtorn econòmic i indiscutiblement no resulta grat d'acceptar un servei el qual hom és destinat sense ésser consultat i per individus als qui, pel fet d'ésser electors, els resultava fàcil eximir-se'n.

5.3. *Les lleves de sometents*

Del total servei del sometent n'eren exempts els alcaldes, els promotors dels cantons i els eclesiàstics. També els regidors, els diputats i els síndics personers, encara que a tots ells se'ls podia nomenar per a l'ofici de capità, mentre que els majordoms de propis i els qui manejaven cabals del rei o dels pobles tenien la facultat de poder-se substituir.

La resta dels individus, tret dels casos de total inutilitat o malaltia greu, quedaven obligats al servei perquè fins i tot els guèrxos de l'ull esquerre i els coixos per poc que «puedan correr, aunque sea con menos ligereza», hi havien d'anar si els tocava⁵⁶.

Per al serviment del sometent Catalunya degué aixecar 30 000 homes dels quals 3525 correspongueren al Corregiment de Tarragona⁵⁷. La Junta general considerà la quantitat excessiva, donat que el Corregiment també havia d'atendre la matrícula de marina, per la qual cosa demanà la reducció de la quota a 3000 homes⁵⁸, posteriorment sollicità la disminució del contingent a 2000 —13 de juliol— i fins i tot a

54. AMT. Sometents, I, quadern núm. 32, ofici dels promotors d'Altafulla del 23 d'octubre de 1794.

55. AMT. Sometents, I, quadern núm. 32, recurs de Josep Capestany Marqués del 27 de novembre de 1794.

56. AMT. Sometents, I, quadern, núm. 2.

57. AMT. Sometents, I, acords del 12 al 22 de juny de 1794, doc. 8.

58. AMT. Sometents, I, acta de la Junta general del dia 6 de juliol de 1794.

1200 homes allegant, en fer-ho, i entre altres motius, que «el corregimiento de Tarragona, cuyo suelo en la mayor parte montuoso y que lo general de poca substancia e ingrato a la población, necesita de más brazos para conseguir alguna utilidad en sus frutos que otro alguno de los de Cataluña por que las cosechas de grano (de sí siempre cortas) de judías y vinos que son las únicas que produce aquel terreno exigen muchos brazos para su cultivo, y siempre que les faltan los necesarios por una consecuencia natural no sólo se ha de sentir una decadencia notable en sus producciones, sinó que el aumento de los jornales de los que quedaren ha de sobrecargar el género de los cosecheros y disminuir considerablemente la utilidad de sus haciendas imposibilitándolas para las contribuciones»⁵⁹.

Les repetides peticions de la Junta del corregiment tingueren com a resultat que el 19 d'octubre el Capità General disminuís en una tercera part l'aportació de sometents que definitivament restà establerta en 2350 homes.

Al cantó d'Altafulla, i prenent com a base del repartiment la quantitat de 3000, foren assignats, en la reunió de la Junta general del 6 de juliol de 1794, 142 1/4 homes⁶⁰. És a dir, que el cantó altafullenc, en el mig any que havia de durar la mobilització del sometent, havia, almenys sobre el paper, d'aixecar quatre llesves de 142 1/4 homes i mantenir-les a les seves expenses.

Malgrat les insistències de la Junta de Tarragona, la qual tenia l'obligació de fer sortir la primera companyia el dia 1 de juny, el cantó d'Altafulla no envià al front cap sometent fins el mes d'agost; les causes del retard foren les substitucions dels capitans i les dilacions fetes per diversos dels pobles en l'apromptament de llurs contingents d'homes. No fou fins el 3 d'agost que pogué ésser constituïda la primera companyia de sometent del cantó que, formada per 70 individus, dels quals 18 casats i la resta fadrins, restà sota el comandament del capità Joan Dalmau⁶¹. Per tant i a despit del retard de dos mesos amb què eixí la

59. AMT. Sometents, I, juntes generals del 13 de juliol i del 17 d'agost de 1794.

60. AMT. Sometents, I, quadern núm. 5.

61. Per localitats es repartien així:

	<u>casats</u>	<u>fadrins</u>	<u>total</u>
Altafulla	3	10	13
Torredembarra	6	7	13
El Catllar		13	13
La Riera	5	3	8
Creixell		7	7
Tamarit		3	3
Monnars i Cocons		1	1

primera companyia, sols es va poder reunir encara no la meitat dels homes demanats, cosa que demostra, un cop més, el minvat interès que per a la guerra hi havia, no ja al cantó d'Altafulla, sinó al Corregiment, en general, car durant els mesos de juny, juliol i agost, el corregiment de Tarragona només tingué a la frontera 1400 homes quan n'hauria hagut de tenir 3000 ⁶².

La segona aportació de sometents del cantó d'Altafulla tingué lloc els primers dies del mes de novembre; corresponia encara al primer reclutament, i consistí en una companyia de 51 homes al davant dels quals marxà el capità Salvador Mercader ⁶³.

El 14 de novembre, la Junta general recordà als promotors d'Altafulla «que con el zelo y actividad que les son propios procuren que con la mayor brevedad salga dicha segunda leva esperando que en cuanto dependa de V.m. procurarán no se dilate un tan importante Real servicio» ⁶⁴. A l'escrit de la Junta, que arribà a Altafulla el dia 18, contestaren els promotors dient que estaven esperant, per a formar la segona lleva, notícies d'un tal Gregorio de la Cuesta referents a una reducció del contingent de sometent. La Junta corregimental, que llegí la res-

	<u>casats</u>	<u>fadrens</u>	<u>total</u>
Clarà	1/2	1	1 1/2
Ferran	1/2	1	1 1/2
Montbui		1	1
La Secuita	3	5	8
			<u>70</u>

AGA=(Arxiu Gatell d'Altafulla). Ordre de pagament expedida pel tresorer Joan Gatell.

62. AMT. Sometents, I, ofici de la Junta general a la Principal de Girona del 15 de gener de 1795.

63. Corresponien a les següents localitats:

	<u>casats</u>	<u>fadrens</u>	<u>total</u>
Altafulla	2	11	13
Torredembarra	9	4	13
El Catllar	1	4	5
La Riera	5	1	6
Creixell	2	3 1/2	5 1/2
Torrell		1/2	1/2
Ferran		2	2
Clarà		1	1
Monnars		1 3/4	1 3/4
Cocons		1/4	1/4
Tamarit		3	3
			<u>51</u>

AGA. Ordre de pagament estesa pel tresorer Joan Gatell el 4 de novembre de 1794.

64. AMT. Sometents, II, esborranys de cartes, núm. 6, ofici del 14-XI-1794.

posta de la d'Altafulla a la sessió del dia 29, respogué indicant «que la Junta no tiene arbitrio para variar lo que tiene mandado no obstante el Decreto que se supone del Sr. D. Gregorio de la Cuesta y que se encarga la pronta salida de la Compañía»⁶⁵. Malgrat la indicació de Tarragona, el dia 18 de desembre encara no havia sortit cap sometent d'Altafulla corresponent a la segona crida⁶⁶; del retard n'eren principals responsables els de la Secuita, que es negaven a apromptar els seus vuit homes a la companyia de cinquanta-vuit que, com a primer contingent de la segona lleva, havia de sortir vers la Seu d'Urgell; l'excusa per a la negativa era que no volien el capità que els havia estat destinat. La Junta general, en vista del retardament que la postura dels de la Secuita ocasionava, es determinà a fer marxar els cinquanta homes restants⁶⁷ que, sota el comandament del capità Manuel Bernat, sortiren cap al front a finals de desembre⁶⁸.

La postura de la Secuita ocasionà la protesta unànime dels altres pobles del cantó que demanaren a la Junta general que exigís a la vila discolor el compliment de les seves obligacions, car, del contrari, deixarien d'apromptar homes per el sometent. La Junta general, en vista del malestar, procurà calmar els ànims assegurant als promotors d'Altafulla que prendria les mesures adequades per tal de castigar la Junta particular de la Secuita⁶⁹, al temps que els demanava que tinguessin preparada, per a un termini de quinze dies, la quarta companyia del sometent⁷⁰.

65. AMT. Sometents, I, quadern núm. 15, sessió de la Junta general del 29-XI-1794.

66. AMT. Sometents, I, quadern núm. 15.

67. AMT. Sometents, I, quadern núm. 15, sessió de la Junta general del 23-XII-1794.

68. Corresponien a

	<u>casats</u>	<u>fadrius</u>	<u>total</u>
Altafulla	8	5	13
Torredembarra	9	4	13
El Catllar	3	3	6
La Riera	3	3	6
Creixell	1/2	5	5 1/2
Ferran	1/2	1	1 1/2
Clarà		1	1
Monnars	5/6		5/6
Cocons	1/6		1/6
Tamarit		3	3
			50

AGA. Ordre de pagament estesa pel tresorer Joan Gatell el 19-XII-1794.

69. A tal fi foren cridats a Tarragona, el dia 26 de desembre, l'alcalde, el regidor degà i el síndic procurador de la Secuita.

70. AMT. Sometents, II, esborranys d'oficis núm. 7, ofici del 26-XII-1794, dirigit als promotors d'Altafulla.

Com anem veient, el retard del cantó altafullenc en aixecar les seves lleves era notori ⁷¹; la primera, que hagués hagut de prestar serveis fins al 15 de juliol de 1794, sortí entre el 3 d'agost i el 4 de novembre, mentre que les companyies de la segona, que ho havien de fer del 16 de juliol al 30 d'agost, no començaren a posar-se en ruta fins a les darreries de desembre.

El dia 8 de gener la Junta comminà els promotors d'Altafulla perquè, en un termini de tres dies, tinguessin enllestida la darrera companyia de la segona lleva de sometent del cantó ⁷²; però, i malgrat les amenaces de la Junta tarragonina i dels innegables esforços dels promotors per a enllestir-la, la veritat fou que els 105 homes que havien d'integrar-la encara no havien sortit el dia 20 en què la Junta general, veient que les seves ordres i disposicions res no havien aconseguit, concedí als promotors un nou termini, fins a final de mes ⁷³, que tampoc pogué ésser atès perquè el 22 de febrer encara no havia eixit la companyia; aleshores la Junta general, mostrant-se magnànima per tal de dissimular la seva impotència al respecte, retardà la sortida fins el 1.º de març ⁷⁴ per a la qual data tampoc no estigué preparat el contingent d'homes ⁷⁵. La causa de tantes demores no era altra que la total oposició dels pobles del cantó al servei de sometent, fos aquest en homes o en diners, fins a l'extrem que els promotors, donant per impossible aconseguir quelcom dels seus dirigits, se'n desentegueren declarant que, malgrat els seus esforços, els ajuntaments no apromptaven ni homes ni diners; en conseqüència, a la Junta general no li quedà altra solució que convocar per a l'11 de març i a Tarragona tots els sortejats que havien de constituir la companyia i als que no havien satisfet les contribucions ⁷⁶.

Creiem, no hi ha documentació en contra, que la quarta companyia de sometent del cantó mai no arribà a sortir cap a la Seu d'Urgell i això tant pel fracàs de l'assistència a la crida de la Junta general, com per la inexistència dels comptes de la soldada a l'arxiu del tresorer ⁷⁷, per tal que, el mes de gener, ja havia estat decidit, per part del Capità General, la substitució dels sometents pels miquelets del qual fet fou aßabentada la Junta general, el 12 de febrer de 1795, pels seus comis-

71. A pesar de la qual cosa no constituïa, ni de bon tros, una excepció entre els cantons del Corregiment de Tarragona car les demores eren generals.

72. AMT. Sometents, II, esborrany d'oficis núm. 7.

73. AMT. Sometents, II, esborrany d'oficis núm. 8.

74. AMT. Sometents, II, esborrany d'oficis núm. 8.

75. AMT. Sometents, II, esborrany d'oficis núm. 8.

76. AMT. Sometents, I, quadern núm. 15, sessions dels dies 1, 3 i 8 de març de 1795.

77. Cert que també s'han pogut extraviar.

sionats ⁷⁸ a la Provincial del Principat celebrada a Girona ⁷⁹. En conseqüència, pocs esforços degué fer la Junta general per a aconseguir un servei contra el qual hi havia una decidida oposició i d'aquí els terminis donats als promotors.

Contribució en homes del cantó d'Altafulla al servei del sometent

<i>Localitats</i>	<i>1.ª Cia.</i>	<i>2.ª Cia.</i>	<i>3.ª Cia.</i>	<i>Total</i>
Altafulla	13	13	13	39
Torredembarra	13	13	13	39
El Catllar	13	5	6	24
La Riera	8	6	6	20
Creixell	7	5 1/2	5 1/2	18
Tamarit	3	3	3	9
Monnars i Cocons	1	2	1	4
Clarà	1 1/2	1	1	3 1/2
Ferran	1 1/2	2	1 1/2	5
Montbuí	1	—	—	1
La Secuita	8	—	—	8
Torrell	—	1/2	—	1/2
				171

Si el supòsit és cert, del contrari encara més, durant el servei del sometent el cantó d'Altafulla envià a la lluita un total de 171 homes dels quals el major contingent correspongué a Altafulla i Torredembarra, poblacions que, amb 39 homes cada una, es feren càrrec de quasi bé el 44 per 100 de l'esforç cantonal. A ambdues viles el fet d'ésser-ne veïns els promotors del cantó no les beneficià en res ja que es feren valer la preponderància que hi tenien per a carregar-los les rèmores del Catllar, Creixell, la Riera i la Secuita; el mateix els succeí a Clarà, Tamarit, Ferran i Monnars ja que, per llurs condicions de satèl·lits d'Altafulla i de Torredembarra, els promotors també pogueren manifestar la seva influència damunt d'ells i en conseqüència carregar-hi la mà. Així mentre aquestes poblacions suportaren aportacions d'homes constants i elevades, en atenció a llur nombre d'habitants, les viles i pobles morosos disminuïren els seus contingents de la segona i tercera companyia respecte de la primera.

78. Eren aquests el canonge Fèlix Amat i el Sr. Josep de Queraltó.

79. AMT. Sometents, I, quadern núm. 15, sessió del 17-II-1795.

6. ELS MIQUELETS

6.1. *L'Assemblea catalana*

En data 29 de novembre de 1794 l'Ajuntament i Junta de Sometent de Manresa expressaren als de Tarragona la conveniència de celebrar una Junta general a Barcelona que, integrada per comissionats de tots els corregiments, tractés de com contenir el francès i d'assegurar la pública defensa del Principat⁸⁰. El suggeriment dels manresans li semblà a l'Ajuntament de Tarragona conforme a l'estat de la guerra i així ho féu constar en la resposta que, el 3 de desembre, adreçà al de Manresa tot dient-li que s'adheria a quantes iniciatives tingués sobre el particular⁸¹.

L'encarregat de dur a terme la iniciativa de Manresa fou l'Ajuntament de Barcelona el qual, per carta datada a la Ciutat Comtal el 5 de desembre, instà el de Tarragona perquè enviés un o dos comissionats a fi que, units amb els de Barcelona i els de la resta de Catalunya, poguessin «discurrir y tratar de hacer efectivo un medio de defensa del Principado, que contenga á los enemigos, y salve los estados del Rey de los estragos que les amenazan»⁸².

L'Ajuntament tarragoní contestà el dia 10 indicant que com a representants del Partit de Tarragona havia nomenat Josep de Queraltó

80. «Las actuales críticas ocurrencias por haver forzado los franceses la línea que servía de resguardo al castillo de San Fernando, y á todo el Ampurdán, quedando aquél expuesto a un bloqueo y sitio, y dicho país al saqueo, y furor de tales enemigos; dividido nuestro ejército parte para la guarnición de dicho fuerte y el de Rosas, y lo restante en Gerona, exigen el recurso de quantos medios dicte el zelo de la Religión, y del bien universal del Estado, y de la Patria para contener al enemigo, y asegurar la pública defensa del Principado en que tanto interesamos, á cuyos designios conducirá mucho al parecer de este Ayuntamiento y Junta de sometenes la celebración de una Junta General por medio de Comisionados de todos los Corregimientos reunidos en la Capital como se ha practicado otras veces por asuntos del Real Servicio. Y como este proyecto para ponerse en execucion sea preciso el beneplácito y uniforme consentimiento (á parte de superior permiso) lo exponemos a V.S. esperando de su acreditado zelo se servirá manifestarnos su parecer sobre el particular con la brevedad posible, en inteligencia que passamos igual oficio a los demás Ayuntamientos cabezas de Partido y al de la capital de Barcelona. Dios guarde a V.S. m.a.»

AHPT. Actes de l'Ajuntament de Tarragona, any 1794, doc. 1795.

81. «Consequente al oñcio de V.S. de 29 de Noviembre último. Y habiendo reflexionado el Ayuntamiento sobre el todo de su contenido, le parece muy conforme la idea, y proyecto de V.S. pues que se dirige á un obgeto tan interesante como lo es la defensa de la Religión, Patria y Estado en las actuales críticas circunstancias. En este concepto adherirá á quanto V.S. se sirva obrar en el indicado particular. Dios guarde a V.S.m.a. Tarragona de sus Casas Capitulares 3 de diciembre de 1794.»

AHPT. Actes de l'Ajuntament de Tarragona, any 1794, doc. 265.

82. AHPT. Actes de l'Ajuntament de Tarragona, any 1794, doc. 275.

i el canonge magistral Fèlix Amat però que, per millor assegurar la representació del Partit dins la Junta de Comissionats del Principat, convocaria el dia 15, els pobles del Partit a fi que «por medio de sus comisionados, nombren, si lo juzgan conveniente á algùn otro sugeto para pasar á esa Ciudad —Barcelona— o bien declaren quedar satisfechos con la sola asistencia de los que ha nombrado este Ayuntamiento»⁸³.

Altafulla s'assabentà de la convocatòria per la vereda que, el dia 11 de desembre, li adreçà el tinent de Rei Ferran Seydel⁸⁴, enviant com a representants a la reunió, que va tenir lloc a la sala de sessions de l'Ajuntament de Tarragona, l'hisendat Joan Gatell i Dalmau i el comerciant Josep Garcia i Alegret⁸⁵.

En la sessió del dia 15, en la qual participaren delegats de trenta-sis pobles⁸⁶, fou ratificat el nomenament dels dos comissionats fet per Tarragona encara que el representant de Reus, Pau de Miró, no s'esquivé de dir que donava el seu vot perquè «no haciendo nueva elección, según la convocatoria de Barcelona, no les quedaba el arbitrio de nombrar otro, por haberlo nombrado anticipadamente esta Ciudad —Tarragona— sin llamamiento del partido»⁸⁷.

Com que la majoria dels reunits havia participat de l'opinió de l'emissari de Reus, l'Ajuntament de Tarragona se sentí obligat a demanar al canonge Amat que tractés amb la secretaria de l'Ajuntament de Barcelona una possible solució al problema⁸⁸. La resposta de Barcelona no es va fer esperar car per lletra del 23 de desembre se li indicà a l'Ajuntament de Tarragona que fes una nova crida als pobles del Partit «para que puedan los referidos comisionados de los pueblos pasar á la elección de uno ó más de los que V.S. ha nombrado, si no refundiesen en estos sus facultades, con toda seguridad de que serán admitidos en la referida Junta»⁸⁹.

La segona reunió quedà convocada per a les deu del matí del dilluns

83. AHPT. Actes de l'Ajuntament de Tarragona, any 1794, doc. 278.

84. AHPT. Actes de l'Ajuntament de Tarragona, any 1794, doc. 286.

85. AHPT. Actes de l'Ajuntament de Tarragona, any 1794, f. 224.

86. Reus, Vilanova i la Geltrú, Valls, Torredembarra, Cambrils, Vinyols, La Selva del Camp, Montbrí del Camp, Altafulla, Almofter, Puigpelat, Castellvell, Bràfim, Vilabella del Camp, El Morell, La Canonja, Vila-seca de Solcina, Puigdelfí, Figuerola, Peralta, Renau, Perafort, Casafort, Alcover, Ferran, Clarà, La Riera i Virgili, Alió, Montbuí, Calafell, Creixell, Tamarit, Els Pallaresos, La Secuita, Nulles i Vallmoll.

87. AHPT. Actes de l'Ajuntament de Tarragona, any 1794, f. 225.

88. AHPT. Actes de l'Ajuntament de Tarragona, any 1795, doc. 3.

89. AHPT. Actes de l'Ajuntament de Tarragona, any 1795, doc. 1.

29 de desembre ⁹⁰ i hi assistiren representants de quaranta-un pobles ⁹¹; foren els d'Altafulla el comerciant Joan Esteve i Soler i Jaume Pijoan, que elegiren, per acompanyar els comissionats ja designats, els reusencs Josep de Bofarull i Pau de Miró els quals obtingueren, respectivament, trenta-un i cinquanta-un vots, mentre l'altafullí Antoni de Martí i Franquès meresqué la confiança de nou delegats ⁹².

Les sessions de l'Assemblea del Principat anaren del 24 de desembre de 1794 a l'11 de gener de 1795 i del 17 d'aquell mateix mes fins al dia 25 en què fou dissolta ⁹³. La primera part tingué lloc a Barcelona, sota la presidència del Governador Militar de la plaça, i la segona a Girona ja que, segons paraules del canonge arxiver de Tarragona, Josep Vilallonga, el capità general José de Urrutia, que tenia desigs d'assistir a les reunions de la Junta i al mateix temps es veia impossibilitat de deixar el comandament de l'exèrcit per anar a Barcelona, «la convidà per Girona» no fos que, allunyada de la seva presència, es propassés ⁹⁴.

El 28 de gener el Capità General donà a conèixer a Catalunya les determinacions que, sota el seu mestratge, havia pres la Junta provincial i que, en síntesi, consistien en la presa de les armes, per part de tots els homes útils del Principat, contra els francesos que invadien i devastaven el país, amb greus perjudicis dels habitants, sota les regles i circumstàncies previngudes en la instrucció particular lliurada als comissionats dels corregiments ⁹⁵.

Quan els vocals deixaren Girona ho van fer enduent-se'n unes instruccions per les quals, un cop retornats a llurs punts d'origen i d'acord amb el governador, alcalde major del partit i primera autoritat eclesiàstica, havien de nomenar una o diverses persones per, amb ells, constituir una junta de defensa encarregada de fer que els diferents ajuntaments del partit confeccionessin una llista de tots els homes del terme comprensius entre els 16 i els 50 anys d'edat, amb distinció de casats i fadrins, inclosos en la primera classe els vidus amb família i en la

90. AHPT. Actes de l'Ajuntament de Tarragona, any 1795, doc. 2.

91. Reus, Vilanova i la Geltrú, Mont-roig del Camp, Vila-seca de Solcina, Riudoms, Altafulla, Valls, Cambrils, la Riera i Virgili, Bràfim, Vinyols, Vilabella del Camp, les Voltes, Calafell, Ferran, la Selva del Camp, Masricart, Montbui, la Canonja, Castellvell, Alforja, Vilallonga del Camp, Torredembarra, Clarà, Cubelles, Cunit, Perafort, les Borjes del Camp, Constantí, el Morell, Riudecanyes, Duesaigües, Alió, Figuerola del Camp, Montbrió del Camp, Peralta, Almoster, Puigpelat, els Pallaresos, Tamarit i Creixell.

92. AHPT. Actes de l'Ajuntament de Tarragona, any 1795, fs. 3-6.

93. F. SOLDEVILA, *op. cit.*, pp. 1258 i s.

94. ACT. «Rebus Gestis Ecclesia», I, p. 93.

95. AHPT. Miquelets, I, ofici del capità general José de Urrutia adreçat a les diferents ciutats caps de corregiment.

segona els qui no en tenien, llista que, als 15 dies d'haver-los estat comunicada l'obligació de redactar-la, havia de ser en poder de la Junta per, al seu torn, remetre-la al Capità General ⁹⁶.

La Junta per l'Armament i Terços del Partit de Tarragona celebrà la seva primera reunió el 6 de febrer de 1795; la constituïen, a més dels quatre comissionats de l'Assemblea provincial, Félix Amat, Josep de Queraltó, Josep de Bofarull i Pau Miró, el canonge hospitaler Francesc Vilallonga, en representació de l'arquebisbe Armanyà, i Francesc Salas i Soler, com a secretari, i fou presidida pel corregidor Joan Cambiaso i Riu ⁹⁷.

6.2. Altafulla i els miquelets

Altafulla, com la resta dels pobles del Partit de Tarragona, fou informada de les seves obligacions envers els miquelets per imprès datat a Tarragona el 6 de febrer de 1795 ⁹⁸.

L'Ajuntament s'apressà a redactar la llista general de tots els homes de la jurisdicció i les particulars dels casats i fadrins, les quals remeté a Tarragona el dia 20 del mateix mes; de l'estudi de les llistes es desprèn que Altafulla tenia un total de 469 homes, d'edats compreses entre els 16 i els 50 anys, domiciliats en el terme municipal, dels quals vuitanta d'estat solters; eren aptes per a prendre les armes, un cop descomptats els 15 matriculats i els 6 inútils, cinquanta-nou ⁹⁹.

Del miler de miquelets demanats al Corregiment de Tarragona, al partit de la capital, amb 4495 fadrins, li foren assignats 550 dels quals, en un principi, vuit els hagué de proporcionar Altafulla, encara que més tard, per un arranjament de les llistes, la xifra s'elevà a nou ¹⁰⁰ malgrat la qual cosa no deixà de significar una rebaixa de més d'un terç respecte del contingent requerit a la vila quant el sometent.

El desig de la Junta d'Armament i Terços de Tarragona era que les quotes de miquelets fossin aportades mitjançant la voluntària i particular presentació dels individus al servei car d'aquesta forma, a més de suposar un major interès del voluntari respecte el forçat, era evitada tota una llarga sèrie de problemes socials, i, segons sembla,

96. AHPT. Miquelets, I, «Instrucció particular que se da a los Sres. Comisionados de los Partidos de esta Provincia». Girona 25 de gener de 1795.

97. AHPT. Miquelets, I, sessió del 6 de febrer de 1795.

98. AHPT. Actes de l'Ajuntament de Tarragona, any 1795, doc. 45.

99. AHPT. Miquelets, V, «Lista general de todos los hombres de la jurisdicción de la Villa de Altafulla desde la edad de 16 años en adelante, expresando los de cada uno, su estado y condición u oficio».

100. AHPT. Miquelets, I, sessions del 9 de març de 1795 i del 4 d'abril de 1795.

la Junta aconseguí el seu propòsit ja que la majoria del terç es constituí amb voluntaris ¹⁰¹. Excepció a la norma fou Altafulla puixque els seus habitants varons es mostraren reacis a servir com a voluntaris i això malgrat l'enorme interès que les autoritats altafullenques posaren en aconseguir que la contribució de la vila pogués ser feta d'aquesta forma. El 13 d'abril l'Ajuntament d'Altafulla encara no havia reeixit en l'empresa per la qual cosa la Junta li manifestà la urgència del servei indicant-li que si no pot aportar el contingent amb voluntaris passi a sortejar-lo entre els fadris ja que el terç del Corregimet havia d'estar complet, que no ho va estar i en part per culpa d'Altafulla, el dia vint ¹⁰². Entre aquest dia i el 5 de maig Altafulla aconseguí constituir el grup dels seus nou miquelets els quals sortiren de Tarragona vers el front el dia 9 amb les quatre companyies que encara restaven ¹⁰³.

7. APORTACIÓ ECONÒMICA D'ALTAFULLA A LA «GUERRA GRAN»

A més de les contribucions tributàries pròpies del temps de pau, Altafulla es veié obligada a aportar les extraordinàries que les necessitats bèl·liques del moment forçaren a imposar durant el període de temps que va anar del juny de l'any 1794 a l'abril de 1796.

Les aportacions excepcionals s'iniciaren amb el manteniment del somatent, taxat en una pesseta diària per als fadrins i en sis rals per a cada casat. La mobilització de les tres companyies —en el supòsit que solament haguessin estat tres— que el cantó d'Altafulla envià a la frontera, costà la gens menyspreable xifra de 3408 lliures 9 sous 9 diners ¹⁰⁴. A Altafulla la soldada dels seus homes, 13 casats i 26 sol-

101. J. M.ª RECASENS, *op. cit.*, p. 233.

102. AHPT. Miquelets, I, sessió del 13 d'abril de 1795.

103. AHPT. Miquelets, I, sessió del 9 de maig de 1795.

104. Per companyies el que correspongué a cada poble del cantó és com segueix:

	1. ^a Cia.	2. ^a Cia.	3. ^a Cia.
Altafulla	244 ll. 13 s. 9 d.	225 ll.	286 ll. 17 s. 6 d.
Torredembarra	270 ll.	295 ll. 6 s. 9 d.	295 ll. 6 s. 9 d.
El Catllar	219 ll. 7 s. 6 d.	92 ll. 16 s. 3 d.	126 ll. 11 s. 3 d.
La Riera	178 ll. 3 s. 9 d.	143 ll. 18 s. 9 d.	126 ll. 11 s. 3 d.
Creixell	118 ll. 2 s. 6 d.	109 ll. 13 s. 9 d.	97 ll. 7 d.
Tamarit	51 ll. 12 s. 6 d.	50 ll. 12 s. 6 d.	50 ll. 12 s. 6 d.
Monnars/Cocons	25 ll. 6 s. 3 d.	33 ll. 15 s. 1 d.	25 ll. 6 s. 3 d.
Clarà	29 ll. 10 s. 7,5 d.	16 ll. 17 s. 6 d.	16 ll. 17 s. 6 d.
Ferran	29 ll. 10 s. 7,5 d.	33 ll. 15 s.	29 ll. 10 s. 7 d.
Montbui	16 ll. 17 s. 6 d.		
La Secuita	160 ll. 6 s. 3 d.		
Torrell		8 ll. 8 s. 9 d.	
	1343 ll. 11 s. 3 d.	1010 ll. 4 s. 4 d.	1054 ll. 14 s. 2 d.

ters, li significà desprendre's de 756 lliures 11 sous 3 diners, quantitat que superava en unes cent noranta lliures la que anyalment aportava per raó de cadastre a l'erari públic i que hagués bastat per a cobrir les despeses de set famílies durant un any.

A Altafulla, pel manteniment dels miquelets, i a partir del mes de febrer de l'any 1795, se li assenyalaren les quotes mensuals de 47 lliures 6 sous 2 diners, per raó del doble cadastre, i de 174 lliures 11 sous 3 diners per capitació, les quals, sumades, donen 221 lliures 17 sous 5 diners que aproximadament equivalien al 1,175 per 100 de les 12 703 lliures 11 sous 2 diners que mensualment havia d'ingressar el Partit de Tarragona a la caixa dels miquelets ¹⁰⁵.

Pels quinze mesos que durà el doble cadastre i la contribució general de defensa, Altafulla havia de pagar 3320 lliures 11 sous 3 diners però sols va fer efectius 3137 lliures 10 sous 6 diners car la diferència li va ser rebaixada per raó d'haver-se produït absències i morts entre els seus habitants ¹⁰⁶.

Encara que la Junta d'Armament, en circular del 10 de maig de 1795, exhortà l'alcalde d'Altafulla a fer efectives les imposicions de guerra, a la cobrança d'ençà el mes d'abril ¹⁰⁷, el cert és que la vila no presentà cap diner a la tresoreria de Tarragona fins el 1er. d'agost —jorn en què es ratificà la pau entre Espanya i França— car, per mans de Joan Plana, se li feren arribar 804 lliures ¹⁰⁸. La principal causa del retard era la negativa dels matriculats, emparats per llur delegat de marina el Dr. Manuel Soler i Oliver, a pagar la part que els corresponia en el manteniment dels miquelets ¹⁰⁹ ja que no fou fins al mes de juliol que l'ajuntament aconseguí, i encara perquè la Junta d'Armaments els cominà a fer-ho, que els matriculats paguessin llur part en la contribució ¹¹⁰.

Segons s'anava avançant, cada cop eren més grans les dificultats en què es trobava l'Ajuntament per obtenir diners dels seus contribuents. Al març de 1796 la situació s'havia fet tan impossible que l'al-

105. AHPT. Miquelets, III, relació del cadastre i capitació del Partit de Tarragona.

106. AHPT. Miquelets, IV, «Estado de las rebajas o abonos que se han hecho a algunos pueblos de este Partido de Tarragona por razón de los ausentes, muertos y pobres, en virtud de lo acordado por la Ilustre Junta en 4 de septiembre de 1797», doc. 794.

107. AHPT. Miquelets, III, doc. 330.

108. AHPT. Miquelets, III, doc. 479.

109. El Dr. Manuel Soler i Oliver que de molt era el més ric terratinent d'Altafulla s'escudava en el fur de marina —també ho va fer quan els sometents— per evitar-se pagar les contribucions.

110. AHPT. Miquelets, III, docs. 375 i 376.

calde Joan Antoni García escrigué a la Junta, el dia 9, dient-li que «por más executivas que han sido mis providencias a fin de conseguir el cobro de las quatro primeras mensualidades correspondientes á la manutención de los miqueletes, no he podido conseguirlo como deseava pues que hay algunos morosos, quienes ó con el motivo de tener pendientes sus recursos, ó con otras estudiadas excusas van pasando, y se resisten absolutamente al pago. Con esto no me es dable el pronto cumplimiento á lo prevenido por V.S. con fecha 23 de febrero último, a menos que se digne auxiliarse con alguno de sus ministros para poder apremiar a los remitentes hasta quedar completado el tanto que para los indicados quatro meses queda repartido. Lo pongo á noticia de V.S. esperando tendrá a bien resolver lo que estime más conveniente»¹¹¹.

Per ajudar a l'alcalde en la cobrança de les contribucions, la Junta, per acord del 12 de març, envià a Altafulla Josep Rovira, agutzil major de Tarragona, amb l'ajut del qual pogueren ésser recaptades 79 lliures 9 sous 5 diners¹¹².

L'èxit aconseguit amb la intervenció de les autoritats tarragonines no significà la fi dels problemes que la recaptació dels diners pel sosteniment dels miquelets provocava a la vila, car els collectors que l'Ajuntament tenia nomenats, i que es veien obligats a fer el treball gratuïtament, es negaren a continuar efectuant la cobrança tot i les amenaces que se'ls va fer d'empresonar-los.

L'Ajuntament d'Altafulla, malgrat la negativa dels recaptadors, no sols no va voler acceptar llur renúncia sinó que els va ratificar en el càrrec i, com que els interessats s'obstinaren en llur negativa, acudí a la Junta de Tarragona exposant-li el cas¹¹³.

Els capitostos de la revolta collecteril eren els cobradors del ram d'artesans Pau Dalmau i Marià Camps, que a més eren diputat i síndic personer, respectivament, de l'Ajuntament altafullenc, els quals s'apresaren a explicar a la Junta d'Armaments, per carta donada personalment al secretari el dia 25 de juny de 1796, les motivacions de la seva conducta. Manifestaren que com un acte de servei havien acceptat la comissió de cobrar el primer trimestre però que no ho havien fet respecte del segon, que tenien moltes obligacions per a atendre i que sobretot la cobrança a Altafulla era pesada «como que tiene el colector que seguir una y muchas veces las casas de los contribuyentes sintiéndose varias desverguenzas y llevándose mil chascos»; a més, deien, la

111. AHPT. Miquelets, IV, doc. 525.

112. AHPT. Miquelets, IV, doc. 529.

113. AHPT. Miquelets, IV, doc. 587.

vila era plena de gens benestants i aptes per a realitzar la comesa i per «consiguiente parece que la misma equidad clama por los exponentes para que no se les cargue con doblados servicios cuando pueden fácilmente hallar entre los individuos hábiles sin perjuicio de un particular que por otra parte está ya sirviendo al público con todo desinterés y sin lucro alguno; y por lo tanto a V.S. rendidamente suplican sea servido prevenir a la Junta particular de Altafulla nombre y destine otros sugetos que en lugar de los suplicantes cuiden del cobro que en adelante deba verificarse» ¹¹⁴.

La Junta de Tarragona contestà als interpellants dient que no podia exonerar-los del càrrec en aquel quatrimestre però que atendria la seva sollicitud per als successius mesos, cosa que també notificà a l'Ajuntament d'Altafulla tot i ordenant-li que auxiliés els collectors «para que nadie se atreva a injuriarles aún de palabra» ¹¹⁵.

Queda comprovat, en els comptes dels arxius de sometents i miquelets, que Altafulla, a pesar de les dificultats i contratemps amb què topà, satisféu a la caixa de Tarragona tot el diner que se li demanà i que en total arribà a la quantitat de 3894 lliures 1 sou 9 diners.

Salvador-J. ROVIRA I GÓMEZ

114. AHPT. Miquelets, IV, doc. 588.

115. AHPT. Miquelets, IV, doc. 589.